

Talviolympialaisten kansainvälistyminen ja globalisaatio

Kansainvälisen olympialiikkeen syntysanat Pariisissa kesällä 1894 johtivat ensimmäisten kesäolympialaisten järjestämiseen Ateenassa pari vuotta myöhemmin. Talviurheilussa oli siihen mennessä pidetty tasokkaita kansainvälisiä kilpailuja pika- ja taitoluistelussa sekä hiihdon pohjoismaisissa lajeissa. Pikaluistelun MM-tasoisten kilpailujen historia alkaa vuodesta 1889, taitoluistelun vuodesta 1896. Arvostetuimpia hiihto- ja mäenlaskutapahtumia olivat Holmenkollenin kisat Norjassa vuodesta 1892 lähtien sekä vuosina 1901–1926 järjestetyt Pohjoismaiset kisat Ruotsissa.

Pierre de Coubertin oli 1890-luvulla hyväksynyt luistelun ainoana talviurheiluna olympialajien listalleen, ja siinä kilpailtiin vuoden 1908 Lontoon olympialaisissa. 1900-luvun toisella vuosikymmenellä tehtiin (esim. italialaisen kreivi Brunetta d'Usseaux'n toimesta) esityksiä talviolympialaisista. Antwerpenin olympialaisissa vuonna 1920 kilpailtiin taitoluistelun ohella myös jääkiekossa.

Näiden kokemusten pohjalta Kansainvälinen Olympiakomitea antoi Pariisiin vuoden 1924 kisojen järjestäjille luvan "Kansainväliseen talviurheiluviikkoon". Ranskalaiset valitsivat kisa-kaupungiksi Alppien rinteillä sijaitsevan Chamonix'n matkailukeskuksen. Koska viikon suojelijana oli KOK, tunnistivat osanottajat kilpailuissa "olympialaisen leiman", vaikka de Coubertin ja Pohjoismaat vastustivat ideaa ainakin osittain.

Chamonix'n kisaohjelma koostui pohjoismaisista hiihtolajeista, pika- ja taitoluistelusta, kelkkailusta sekä jääkiekosta. Näytöslajeina olivat curling ja sotilaspartiohiihto. Kuusitoista valtiota lähetti kisoihin 294 urheilijaa, joista naisia oli 13 (4,4%). Osanottajamaista kuusi – Jugoslavia, Latvia, Puola, Suomi, Tsek-

koslovakia ja Unkari – oli itsenäistynyt maailmansodan seurauksena. Norja oli irtautunut Ruotsista vuonna 1905. Kisojen yleisömääräksi arvioitiin 10 000 katsojaa. Ajan mittapuun mukaan talviurheiluviikko oli menestys. Jälkikäteen KOK hyväksyi Chamonix'n kilpailut ensimmäisiksi talviolympialaisiksi.

Kansainvälistyminen vuosina 1924–1984

Vuoteen 1992 saakka talviolympialaiset järjestettiin joka neljäs vuosi alkutalvesta. Poikkeuksena olivat sodan vuoksi pitämättä jääneet kisat vuosina 1940 ja 1944. Lillehammerin olympialaiset merkitsivät muutosta: vuodesta 1994 alkaen talvikisat ovat olleet eri vuosina kuin kesäkisat. Muutoksen syynä oli olympialaisten paisuminen, kaupallistuminen ja erityisesti televisioyhtiöiden vaatimukset. Televisiointikorvauksista oli tullut KOK:n suurin tulolähde eikä samalle vuodelle haluttu kahta mittavaa urheilunäytöstä.

Olympialiikkeen tavoitteena on kansainvälisyys. "Saattaa urheilijat ympäri maailman yhteen joka neljäs vuosi järjestettävissä olympiakisoissa. Lisätä urheiluhengen välityksellä maailman nuorison keskinäistä yhteisymmärrystä ja ystävyyttä sekä siten rakentaa parempaa maailmaa." Olympiaurheilun periaatteina ovat sadan vuoden ajan olleet kasvu, vuorovaikutus ja monikulttuurisuus. Kaikki urheilumuodot pyrkivät kehittymään korkeammalle tasolle, kansainvälistymään ja mukautumaan oman aikansa arvoihin. Kansainvälistyminen ilmenee muun muassa kilpailijamäärän, osanottajamaiden ja lajien lisääntymisenä sekä menestyksen jakautumisena yhä useampien maiden alueelle.

Chamonix'n osanottajavaltioista 13 (Iso-Britannia, Italia, Itävalta, Kanada, Norja, Puola, Ranska, Ruotsi, Suomi, Sveitsi, Unkari, Tsekki ja Yhdysvallat) muodostaa "runkomaiden ryhmän", joka on aina osallistunut talvikisoihin ja järjestänyt kisat 14 kertaa. Nämä maat, mukaan luettuna Neuvostoliitto toisen maailmansodan jälkeen, muodostavat ryhmän, jonka varassa kansainvälistyminen on tapahtunut. Vuosina 1924–1984 kisoihin osallistui 57 valtiota sekä kaksi "puoli-itsenäistä maata", Brittiläiset Neitsytsaaret ja Puerto Rico (molemmat vuonna 1984). Näistä valtioista Viro, Latvia ja Liettua olivat vuodet 1940–1991 osa Neuvostoliittoa. Jo vuoden 1936 Saksan talvikisoissa oli mukana 28 valtiota, ja vuosina 1964–1980 osanottajamääräksi vakiintui

35–37 valtiota. Kansainvälistyminen näytti tältä osin pysähtyneen.

Kilpailijamäärä vakiintui vuoteen 1980 mennessä noin 1100 aktiiviurheilijaan. Näistä miesten osuus oli noin 800–900 urheilijaa, naisten määrä ylitti pysyvästi 200 urheilijaa vuonna 1964. Sarajevon olympialaiset sysäsivät osanoton jyrkkään kasvuun. Osanottajamaita oli peräti 49 ja kilpailijoita ennätökselliset 1281, joista 281 eli 22 % naisia. Selitys kasvulle löytyi KOK:n puheenjohtaja Juan Antonio Samaranchin uudenaikaisesta johtamisesta. Jokaisesta halukkaasta maasta kustannettiin ainakin yksi mies- ja naisurheilija kisoihin. Päätös merkitsi määrällisen kansainvälisyyden nousua vuosina 1988–1998 uudelle askelmalle, globalismin aikakaudelle, jota sävytti Itä-Euroopan sosialistimaiden poliittinen mullistus sekä länsimaiden tietotekniikan vallankumous.

Talvikisojen alussa lajien määrä oli 14, mutta jatkuvan kasvun seurauksena vuonna 1984 jaettiin jo 39 kultamitalia. Uusina lajiryppäinä tulivat ohjelmaan vuonna 1936 alppihiihto ja vuonna 1960 ampumahiihto. Koko ajan on myös pyritty rajaamaan osanottoa tiukentuneiden kiintiöiden ja tulosrajojen avulla. Uusia urheilulajeja syntyy kuitenkin jatkuvasti, mikä johtaa osanoton ja mitalimaiden määrän kasvuun.

Calgary 1988

Globalisaation kauden talviolympialaisia on Kanadan Calgaryn lisäksi pidetty Ranskan Albertvillessä 1992, Norjan Lillehammerissa 1994 ja Japanin Naganossa 1998. Siis maantieteellisesti samoilla alueilla kuin aiemmat neljättoista kisat vuosina 1924–1984 (Ranskassa, Sveitsissä, Yhdysvalloissa, Saksassa, Norjassa, Italiassa, Itävallassa, Japanissa ja Jugoslaviassa). Salt Lake Cityn kisat ovat jo neljännet lajiaan Yhdysvalloissa. Tekniikan voittokulusta huolimatta talviurheilu on sidoksissa luonnonoloihin. Tarvitaan lunta, jäätä ja sopivat vuoristo-olosuhteet. Siksi talviurheilu on saanut aktiivisimmat harrastajansa lumen ja havupuiden vyöhykkeeltä, pohjoisilta leveysasteilta 38–68° eli Pohjois-Amerikasta, Euroopasta ja Aasiasta. Vuonna 1988 alettiin puhua ”Jamaikan kelkkajengin” innoittamana ”lumettomien maiden sarjasta”, jolla haluttiin korostaa symbolista osanottoa sekä erilaisia kulttuurireja, luonnonoloja ja luonnonehtojen voittoa.

Terho Paltamo

Talviolympialaisten
kansainvälistyminen
ja globalisaatio

Calgaryssä (640 000 asukasta, 51° pohjoista leveyttä) osanottajamaita oli 57, joista ensikertalaisia olivat Alankomaiden Antilit, Fidzi, Guam, Guatemala, Yhdysvaltain Neitsytsaaret ja Jamaika. Yhden kilpailijan olivat lähettäneet Belgia, Fidzi, Filippiinit (edellinen osanotto 1972), Guam, Luxemburg ja Tanska. Lajikirjo oli laajentunut. Hiihdossa oli jaossa 13, alppilajeissa ja pikaluistelussa 10, taitoluistelussa neljä, ampumahiihdossa kolme ja kelkkailussa viisi voittoa. Miesten jääkiekko oli 46. mitalilaji.

Vuoden 1988 talviolympialaisiin osallistui 1439 kilpailijaa, joista 1122 miehiä ja 317 eli 22 % naisia. Menestynein kansakunta oli Neuvostoliitto, joka sai 11 kultaa, yhdeksän hopeaa ja yhdeksän pronssia. Saksan demokraattinen tasavalta sai yhdeksän kultaa, kymmenen hopeaa ja kuusi pronssia, Sveitsi viisi kultaa, viisi hopeaa ja viisi pronssia. Ensimmäisen kerran talvikisojen historiassa Norja jäi ilman kultamitalia ja sai kolme hopeaa ja kaksi pronssia. Suomi oli jäänyt olympiavoitotta jo Saporossa vuonna 1972 ja Ruotsi Innsbruckissa vuonna 1976. Urheilijoista suurimpia tähtiä olivat Hollannin naispikaluistelija Yvonne van Gennip, Suomen mäkihyppääjä Matti Nykänen, Ruotsin pikaluistelija Thomas Gustafsson, DDR:n ampumahiihtäjä Frank-Peter Roetsch ja taitoluistelija Katarina Witt sekä Italian alppihiihtäjä Alberto Tomba.

Albertville 1992

Albertvillessä (18 000 asukasta, 45° pohjoista leveyttä) oli osanottajina 64 maata ja 1822 kilpailijaa: miehiä 1324 ja naisia 498 eli 27,3 %. Itä-Eurooppaa oli koetellut vuosikymmenen vaihteessa poliittinen kaaos. Kylmä sota oli päättynyt, kommunismi romahtanut ja yhteiskunnat olivat siirtymässä markkinatalouteen. Neuvostoliitto, Jugoslavia ja Tsekkoslovakia olivat hajoamassa. Tilanne näkyi. Neuvostoliiton korvasi Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) joukkue. Viro, Latvia ja Liettua (ainoa osanotto 1928) palasivat vuoden 1936 jälkeen olympialaisiin. Saksat olivat jälleen yhdistyneet yhdeksi valtioksi. Uusina maina olivat mukana Bermuda (Iso-Britannian hallinnossa), Algeria, Brasilia, Honduras, Irlanti, Kroatia, Slovenia ja Swazimaa.

Uusia kilpailuja sekä miehille että naisille olivat takaa-ajohiihdot. Luisteluhiihto oli vakiintunut perinteisen tavan rinnal-

le. Samalla miesten lyhimmäksi hiihtomatkoksi tuli 10 kilometriä naisten pisimmän matkan noustessa 30 kilometriin. Naiset tulivat mukaan myös ampumahiihtoon. Taitohiihdon eli freestylen kumparelasku miehille ja naisille täydensi alppilajeja. Myös short track- eli lyhyen radan pikaluistelu pidettiin molemmille sukupuolille sekä henkilökohtaisena että viestikilpailuna. Näin lajimäärä kasvoi 11 lajilla nousten 57 lajiin.

Menestyneimmät maat olivat Saksa kymmenellä kullalla, kymmenellä hopealla ja kuudella pronssilla, IVY (yhdeksän kultaa, kuusi hopeaa, kahdeksan pronssia) ja Norja (yhdeksän kultaa, kuusi hopeaa ja viisi pronssia). Ensimmäiset talviolympiamitalinsa saalistivat Etelä-Korea, Kiinan kansantasavalta, Uusi-Seelanti ja Luxemburg. Yksilöistä kaikkien aikojen parhaimpien urheilijoiden listalle kohosivat IVY:n naishiihtäjät Ljubov Jegorova ja Raisa Smetanina sekä norjalaiset Björn Dählie ja Vegard Ulvang.

Lillehammer 1994

Lillehammeriin (24 000 asukasta, 61° pohjoista leveyttä) saapui urheilijoita 67 maasta, joista 64 oli itsenäisiä valtioita ja kolme oli puoli-itsenäisiä (Amerikan Samoa, Bermuda ja Yhdysvaltain Neitsytsaaret). Ensikertalaisia olivat Amerikan Samoa, Trinidad ja Tobago sekä Israel. Neuvostoliiton entisistä osavaltioista uusia osanottajia olivat Armenia, Georgia, Kazakstan, Kirgistan, Moldova, Ukraina, Uzbekistan ja Valko-Venäjä. Neuvostoliiton (IVY) nimi oli palautettu Venäjäksi. Jugoslaviasta oli irronnut taas uusi valtio, Bosnia-Hertsegovina. Tsekkoslovakia oli jakautunut Tsekkiksi ja Slovakiaksi. Apartheitin jälkeinen Etelä-Afrikan tasavalta palasi myös talvikisoihin sitten vuoden 1960. Kilpailijamäärä pysyi tiukentuneiden osanottajamääräysten vuoksi hieman pienempänä kuin kaksi vuotta aiemmin. Kilpailijoita oli 1743, joista miehiä 1217 ja naisia 526 eli 30,2 %.

Naisten suhteellinen osuus oli uusi ennätys. Vaikka de Coubertin oli 1900-luvun alussa vastustanut naisurheilua, nykyajan kaupallisessa, seksistisessä ja globaalistuvassa maailmassa tasa-arvo suhteessa osallistujamääriin kasvoi jatkuvasti. Tiukentuneista osanottorajoista oli negatiivinen esimerkki Suomen pikaluistelu. Entinen luistelun suurvalta ei lähettänyt Hamarin Vikingsskipet-halliin yhtään edustajaa.

Terho Paltamo
Talviolympialaisten
kansainvälistyminen
ja globalisaatio

Mitalitilaston kärjessä olivat Norja kymmenellä kullalla, 11 hopealla ja viidellä pronssilla. Venäjä sai 11 kultaa, kahdeksan hopeaa ja neljä pronssia, seuraavaksi eniten mitaleita saivat Saksa ja Italia. Ensi kertaa selvisivät olympiamitaleille Kazakstan, Ukraina, Uzbekistan, Valko-Venäjä, Slovenia ja Australia, joka sai pronssia miesten short track -viestissä. Norjalaisyleisön suosikkeja olivat luistelijat Johann Olav Koss, Yhdysvaltain Bonnie Blair sekä Etelä-Korean Ki-Hoon Kim. Pituushiihdon menestyneimpiä olivat venäläinen Ljubov Jegorova ja italialainen Manuela Di Centa. Etelä-Korean Yoon-Mi Kim saavutti 13-vuotiaana naisten "kaukalopikaluistelun" viestivoiton, kun taas Italian hiihdon kultamiehistön jäsen Maurilio de Zolt oli jo 43-vuotias.

Nagano 1998

Nagano on 360 000 asukkaan laskettelukaupunki 200 km länteen Tokiosta (36° pohjoista leveyttä). Osanotossa saavutettiin jälleen uudet ennätykset: 72 maata ja 2177 aktiiviuurheilijaa, joista miehiä 1390 ja naisia 787 eli 36,2 %. Uusia kisamaita olivat Azerbaidzan, Kenia, Makedonia, Uruguay ja Venezuela. Mukana oli myös yksi Saksan joukkue, Jugoslavian jäännöset, Venäjä ja monet Itä-Euroopan uudet valtiot.

Kisaohjelma paisui jälleen. Seitsemän uutta lajia olivat miesten ja naisten curling, naisten jääkiekko, lumikouru sekä lumilautailun suurpujottelu molemmille sukupuolille. Kaiken kaikkiaan kilpailtiin 68 urheilulajissa, jotka jakautuivat seuraavasti: pohjoismaisissa lajeissa 15 kilpailua, alppilajeissa 18 kilpailua, ampumahiihdossa kuusi kilpailua, pikaluistelussa ja short trackissä 16 kilpailua, taitoluistelussa neljä, kelkkailussa viisi, jääkiekossa kaksi ja curlingissä kaksi kilpailua. Näistä naisten lajeja oli 29 kappaletta eli 44 % lajeista. Lisäksi yhteisiä urheilulajeja olivat pariluistelu ja jäätanssi. Ainoat miehiset saarekkeet olivat mäkihyppy, yhdistetyn kilpailu ja rattikelkkailu.

Mitalitaulukon kärjessä olivat Saksa (12 kultaa, yhdeksän hopeaa ja kahdeksan pronssia), Norja (10–10–5), Venäjä (9–6–3), Kanada (6–5–4), Yhdysvallat (6–3–4), Alankomaat (5–4–2) ja Japani (5–1–4). Vanhoista talviurheilumaista Ruotsi jäi taas ilman olympiavoittoa. Suomelle sama oli tapahtunut toistamiseen Lillehammerissa. Uusia mitalimaita olivat tavallaan Tsekinmaa ja Tanska, joka sai hopeaa naisten curlingissa. Lumilautailussa ka-

Terho Paltamo

Talviolympialaisten
kansainvälistyminen
ja globalisaatio

nadalainen Ross Rebagliati jäi dopingtestissä kiinni marijuanän käytöstä, mutta sai pitää voittonsa juridisten perusteiden puuttuessa. Suurimman huomion saivat NHL:n ammattilaisjäähkiekkoilijat, jotka osallistuivat Kanadan Wayne Gretzkyn johdolla olympiaturnaukseen.

Maapallon itsenäisten valtioiden määrä oli vuosituhannen vaihtuessa 194. KOK:n alaisuudessa oli 199 kansallista komiteaa. Kun Neuvostoliiton perinteitä jatkaa Venäjä, Tsekkoslovakian Tsekinmaa ja Saksan liittotasavallan tilalla on yhdistynyt Saksa, on talviolympialaisiin vuosina 1924–1998 osallistunut 83 itsenäistä valtiota. Yhtä urheilun suurvaltaa vuosilta 1968–1988, Saksan demokraattista tasavaltaa, ei ole enää olemassa. Lisäksi kisoihin on osallistunut seitsemän puoli-itsenäistä maata. Maanosittain jaoteltuna Euroopan osuus on ollut 45,6 %, Aasian ja Amerikan kummankin 21,1 %, Afrikan 7,8 % Oseanian 4,4 %.

Vertailuna voi esittää kansainvälisten talviurheiluliittojen jäsenmäärät vuonna 2000: Kansainvälinen Hiihtoliitto (FIS) 101 jäsenmaata, Kansainvälinen Luisteluliitto (ISU) 73 maata, Kansainvälinen ampumahiihtoliitto (IBU) ja Kansainvälinen Rattikelkkaliitto (FIBT) kumpikin 60 jäsenmaata, Kansainvälinen Jääkiekkoliitto (IIHF) 55 maata, Kansainvälinen Kelkkailuliitto (FIL) 45 maata sekä Maailman Curlingliitto (WCF) 36 maata.

Mitalit ovat jakautuneet talviolympialaisten historiassa 36 itsenäisen valtion kesken. Noin 40% talvikisavaltioista on sijoittunut ainakin kerran mitaleille, mitä voi pitää suhteellisen korkeana laadullisena kansainvälistymisenä, kun huomioidaan keinoteokoisten kilpailu- ja harjoitteluolosuhteiden edellyttämä monimutkainen ja kallis tekniikka.

Kaupallisuus ja globalismi

Olympialiikettä ei voi rajata vain osanottoon ja kilpailuun. Välillisesti ja suoraan siihen on kytkeytynyt joukko ulkoisia tekijöitä ja ehtoja, kuten nationalismi, politiikka, luonnonolot, tekninen kehitys, kasvavat yleisömäärät, viestintä, kaupallistuminen, doping, eettinen rappio ja koko instituution kyseenalaistuminen.

Jo sata vuotta sitten de Coubertin vieroksui "sirkushuveja" ja halusi muokata olympialaisista kultinomaisen ja ylevän tapahtuman rituaaleineen. Heti alkuun politiikka, nationalismi ja sotilaskasvatus kytkeytyivät olympialaisiin. Kisat pyrittiin pyhittä-

Terho Paltamo

Talviolympialaisten
kansainvälistyminen
ja globalisaatio

mään amatöörihengelle, mutta aina ovat kaupallisuus ja talous olleet mukana. KOK:n puheenjohtaja Avery Brundage (1952–1972) taisteli vielä vuonna 1972 järkähtämättä ammattuurheilua vastaan, mutta lopullisesti portit ammattilaisille avattiin Samaranchin kaudella (1980–2001).

Tuoreimpien talvikisojen aikaa voi kutsua globalismin kaudeksi. Paluuta menneisiin urheiluihanteisiin ei enää ole, vaan on syntynyt uusia maailmanlaajuisia mekanismeja, jotka perustuvat poliittisiin ja taloudellisiin arvoihin sekä teknologisiin keksintöihin. Talouselämä sanelee useimmissa tapauksissa globalisaation pelisäännöt. Olympialaiset ovat seuranneet tätä kaavaa. Korkean teknologian ja bruttokansantuotteen länsimaat ovat hallinneet talviurheilua ja entiset sosialistiset maat ovat hyväksyneet tämän tosiasian. Köyhät ja alikehittyneet urheilumaat ovat talviolympialaisten rekvisiittaa, symbolisia osanottajia, jotka KOK kustantaa kisakaupungin värittäjiksi. Tosin myös symbolinen osanottaja voi rahastaa miljoonia, jos on riittävän persoonallinen ja kykenee käyttämään markkinamekanismeja hyväkseen. Tällainen henkilö oli esimerkiksi mäkihyppääjä Eddie Edwards.

Talviolympialaiset pyörivät suuren rahan ympärillä, minkä nykyaikainen media välittää kaikkialle maailmaan. Innsbruckin vuoden 1964 kisat olivat ensimmäiset laajalti televisoidut. ABC-yhtiö maksoi tv-oikeuksista miljoona dollaria. Lehtimiehiä oli paikalla noin 1160 eli enemmän kuin kilpailijoita. Calgaryssä vuonna 1988 käytiin kauppaa kaikesta. ABC-yhtiö maksoi oikeuksista 309 miljoonaa dollaria ja KOK pidensi "shown" 11 päivästä 15 päivään, jotta sadat miljoonat televisionkatsojat pystyisivät paremmin seuraamaan kilpailuja. Jos lajilla on kaupallista arvoa, sitä näytetään viestimissä. Arvioiden mukaan 1990-luvun talviolympialaisia on seurannut tv:n välityksellä kolmasosa maapallon väestöstä yli sadassa maassa.

Lillehammerin kisoja seurasi paikan päällä lähes kaksi miljoonaa katsojaa. Kaikkialla myytiin kisamuistoja, sponsoreiden tunnukset koristivat kisapaikkoja, katsomopaikat maksoivat satoja kruunuja ja näytelmän päättäjät ansaitsivat miljoonia. Vielä vuonna 1964 Saksan pariluistelijat Kilius ja Bäumlner menettivät hopeamitalinsa, kun ilmeni, että he olivat allekirjoittaneet ammattilaissopimuksen ennen kisoja. Vuonna 1994 ammattitaitoluistelijat saivat vapaasti osallistua olympialaisiin. Naganon jääkiekkoturnauksen tsekkipelaaja Jaromir Jagrin, kanadalaisen

Terho Paltamo

Talviolympialaisten
kansainvälistyminen
ja globalisaatio

Wayne Gretzkyn ja venäläisen Pavel Buren NHL:n palkkiot yhdeltä kaudelta olivat noin viisi miljoonaa dollaria. Vuonna 2001 Jagr ja Bure tienasivat pelkästään vuoden pelisopimuksella kymmenen miljoonaa dollaria eli euroa.

Doping ja teknologia

Olympiamitalistit ovat ammattilaisia, jotka pyrkivät hyötymään taidoistaan. Kovenneessa kisassa myös kielletyt lääkkeineet ovat todellisuutta. Olympialaisten ensimmäiset doping-testit järjestettiin vuonna 1968 Grenoblessa. Suomalaisessa hiihdossa piristeitä on käytetty ainakin St. Moritzin vuoden 1948 kisoista alkaen (lähde: August Kiurun TV-haastattelu; käytetty aine pervitiini). Myöhemmin Suomen mitalisteista ainakin Eero Mäntyrinta, Arto Koivisto, Pertti Teurajärvi, Aki Karvonen, Harri Kirvesniemi, Mika Myllylä ja Jari Isometsä ovat todistettavasti käyttäneet kiellettyjä aineita. Aineita ovat siis käyttäneet 1960-, 1970-, 1980- ja 1990-lukujen menestyneimmät mieshiihtäjät. Sanonta ”urheilijan kyvystä keskittää kuntohuippu arvokisoihin” on saanut lääketieteellisen sivumaun.

Dopingin kärkimainiksi on lehdistössä nimetty myös Neuvostoliitto, DDR ja Italia. Kuuluisin kiinnijäänyt naishiihtäjä on Venäjän Ljubov Jegorova, jonka mitalisaldo oli kuusi kultaa ja kolme hopeaa. Tilanne dopingissa on yhtä toivoton kuin ”salamattomuudessa” 1970-luvulla, jolloin kaikki kuiskivat rahapalkkioista Brundagen näkemyksistä välittämättä. Lahden vuoden 2001 MM-kisat romuttivat Suomen hiihdon myytin – osan kansallista identiteettiä.

Tekniset keksinnöt ovat kansainvälistäneet talviurheilua ja vapauttaneet sen luonnonolojen kahleista. Lumi ja jää valmistetaan keinotekoisesti. Pituushiihdossa välinekeinottelua on lisännyt siirtyminen kahteen hiihtotapaan: perinteiseen ja luisteluhiihtoon. Salt Lake Cityssä yritetään yleisön kiinnostusta lisätä sprinttihiihdon avulla. Kesäharjoittelu hoidetaan vuoristojen jäätiköillä, alppimajoissa ja hiihtoputkissa. Pituushiihdon osanottaja saattaa tulla myös Kenian savanneilta kehitys yhteistyön avulla, mutta mitaleille saakka hänellä ei ole asiaa. Siihen tarvitaan talviurheiluperinnettä.

Pikaluiistelussa ei ole lähes sataan vuoteen tapahtunut mullistuksia tekojäästä lukuun ottamatta. Calgaryssä ratkottiin olympia-

Terho Paltamo

Talviolympialaisten
kansainvälistyminen
ja globalisaatio

mitalit ensimmäisen kerran sisähallissa. Toinen uutuus on ollut Naganon kisojen alla kehitetty klaps-luistin, jossa terä on kiinnitetty kenkään yhdestä pisteestä akselin välityksellä. Jousi palauttaa terän kiinni kenkään puristuksen jälkeen. Naganon kisoissa ja niiden jälkeen on kaikki vanhat tulokset murskattu tällä uudella välineellä halliolosuhteissa.

Alppilajit ovat tyypillistä välineurheilua, jossa liikunnalla ja uusiutuville merkkituotteilla pyöritetään kaupallista koneistoa. Lumilautailu on moderni urheilulaji, jopa vaihtoehto hiihtokeskusten nuorille "elämäntapalaskettelijoille". Vähemmän tunnetussa rattikelkkailussa mentiin toiseen suuntaan, kun Kansainvälinen Kelkkailuliitto määräsi vuonna 1990 käyttöönotettavaksi yksinkertaisen standardikelkan, joka vähentäisi kustannuksia. Se oli käytössä Albertvillessä ja ilmeisesti helpotti Jamaikan kaltaisten köyhien maiden osanottoa. Samansuuntainen päätös oli siirtyminen ampumahiihdossa sotilaskivääristä pienoiskivääriin vuonna 1980.

Pohjoismaisista lajeista kansainvälisin on mäkihyppy. Mitalistit saattavat tulla Saksasta, Suomesta, Itävallasta, Japanista, Puolasta, Norjasta tai mistä tahansa Keski-Euroopan Alppimaasta. Laji on myös ollut 1970-luvulta lähtien teknisen keinottelun kohde. Hyppypuvut, kengät, siteet ja sukset uusiutuvat vuosittain. Suksimerkit Atomic, Elan ja Fischer käyvät omaa kamppailuaan paremmuudesta. Suurin muutos oli siirtyminen 1990-luvulla niin sanottuun V-tyyliin, joka syrjäytti 1950-luvulta peräisin olleen aerodynaamisen lentoasennon.

Fyysikot tutkivat hyppääjien ponnistusvoimaa ja tekevät tuulitunnelikokeita. Nykyajan urheilija on niin riippuvainen huoltajista, valmentajista, lääkäreistä, säätieteilijöistä, sponsoreista, managereista ym. erikoisosaajista, että olympiavoitto mittaa koko kansallisen lajiorganisaation tasoa. Voittaminen vaatii niin systemaattista teknistä keinottelua, että sen voi rinnastaa dopingin käyttöön. Kukaan ei voi enää olla paras primitiivisesti omin voimin.

Eettisesti kyseenalaisella tavalla suomalaiset vaativat Albertvillen olympialaisissa itävaltalaisen Andreas Felderin pitkän hypyn jälkeen kierroksen keskeyttämistä (Matti Pulli, Voittohyppy: 146–147). "Kisa laitettiin poikki ja jo hypätyt hypyt mitätöitiin. Lavaa nostettiin ja sillä taattiin, että Tonilla (Nieminen) vauhti riitti."

Terho Paltamo

Talviolympialaisten
kansainvälistyminen
ja globalisaatio

Kiistatta talviolympialaiset ovat merkittävä, globaali kansainvälinen urheilutapahtuma. Osanottajamaiden määrä on lisääntynyt 31 maalla, 59 maasta 90:een vuosina 1988–1998. Samalla kilpailuohjelma on kasvanut 29 lajilla. Kansainvälistyminen on johtanut kasvatusihanteiden väistymiseen taloudellisen hyötyajattelun tieltä. Tulevia Salt Lake Cityn olympialaisia varjostavat kisakaupungin valinnan taustalla paljastuneet lahjusskandaalit ja terrori-iskujen pelko. Ovatko olympialaiset vaipumassa arvottomana tv:n massaviihteen tasolle?

Lähteet

- Bonniers Compact Atlas, Italia 1998.
Kamper, Erich; Lexikon der Olympischen Winterspiele, Stuttgart 1964.
Kamper, Erich – Mallon, Bill; The Golden Book of the Olympic Games. Milano 1992.
Lyberg, Wolf; Fabulous 100 Years of the IOC. History and Facts. Lausanne 1994.
The Official Olympic Games Companion. The Complete Guide to the Olympic Winter Games. Great Britain 1998.
XV Olympic Winter Games. Official Report. Calgary 1988.
Albertville 92. Official Report of Olympic Winter Games of Albertville and Savoie 1992.
Offisiell rapport fra De XVII Olympiske Vinterleker Lillehammer 1994. Bind IV.
Olympiaboken 1998. Officiell redogörelse i samråd med Sveriges Olympiska Kommité. Borås 1998.
Répertoire du Mouvement Olympique. Olympic Movement, Directory (2001) Lausanne 2001.
Paltamo, Terho; Talviolympialaisten kansainvälistyminen vuosina 1924–1984. Lahden museolautakunta, tutkimuksia XXI (1987).
Pulli, Matti; Voitohyppy. (Kirjoittanut Antero Kujala). Jyväskylä 1999.
Siukonen, Markku (toim.); Suuri olympiateos 5 ja 9 (Calgary ja Lillehammer), Jyväskylä 1988 ja 1994.
Sokala, Hannu; NHL, nappulat, huijarit ja liikemiehet. Painotalo Miktor 1997.

Terho Paltamo
Talviolympialaisten
kansainvälistyminen
ja globalisaatio